Aleg. LXV.

Sprawozdanie

komisyi Sejmowej wybranej dla spraw prawniczych w przedmiocie prożby c. k. Notaryusza p. Konstantego Ramulta o ustanowienie stałych Rewidentów dla c. k. Sądów Powiatowych w królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

C. k. Notaryusz p. Konstanty Ramult nie tykając c. k. Sądów kolegialnych, użala się w swojej prożbie Wysokiemu Sejmowi przedłożonej jedynie na zbyt powolne postępowanie c. k. Sądów powiatowych w sprawach sądowych, wynikające poczęści z przeciążenia tych sądów pracą, po części z niedostateczności sił do pracy potrzebnych a po części z niezdolności bądź przełożonych Sądów samych bądź ich podwładnych, a mniemając że c. k. wyższe Sądy nie mają i mieć nie mogą wiadomości które Sądy powiatowe są przeciążone pracą, którzy Sędziowie odznaczają się pilnością, którzy są ociążałymi i niedołężnymi jak nie mniej którzy pobłażają nadużycia podwładnym a nie stawiają oporu szkodliwemu pisarstwa pokątnemu — wyraża zdanie, że nadzór dotychczasowy nad temi sądami powiatowymi jest niedostateczny a będzie wówczas dopiero odpowiednim i skutecznym jeżeli dotego nadzoru ustanowionemi zostaną stali Rewidenci sądów powiatowych i to jeden dla okręgu c. k. wyższego Sądu krajowego Krakowskiego, dwóch zaś dla okręgu c. k. Wyższego Sądu Lwowskiego.

Komisya prawnicza nie zapoznaje bynajmniej dobrych chęci c. k. Notaryusza p. Konstantego Ramulta bo ma to przeświadczenie ze sprawy w Sądach a wszczególności w sądach powiatowych w naszym kraju tak dalece nad miarę bywają zwlekane, że najczęściej kilka miesięcy upływa zanim prosta prożba do Sądu wniesiona doczeka się

załatwienia nie wymagającego ani zbyt długiego czasu ani natężania umysłu — lub zanim strony, które stosownie do ustawy w jak najkrótszym czasie przesłuchane być mają do rozprawy sądowej zawezwane zostaną, komisya prawnicza jednak nie może dopatrzyć się przyczyny tej zwłoki w braku nadzoru nad c. k. Sądami, bo nadzór ten patentem Cesarskiem z 3. Maja 1850 i ustawą z 21. Maja 1868 L. 46 Dz. p. p. jest ustanowiony i powierzony co do c. k. Sądów powiatowych Prezydentom c. k. trybunałów I. Instancyi na których ustawa wkłada obowiązek odbywać od czasu do czasu rewizye c. k. Sądów powiatowych i przekonywać się przytem czy c. k. Sędziowie powiatowi i urzędnicy do pomocy im dodani nie zaniedbują obowiązków lub nie dopuszczają się nadużyć nie mniej obowiązek zapobiegać bez zwłoki wszelkiem uchybieniom — a nadzór ten jest tem skuteczniejszy ile że wszystkie c. k. Sądy I. Instancyi w moc ustawy przedkładać mają c. k. wyższemu Sądowi Krajowemu co roku ogólne wykazy wszystkich czynności swoich a przy tem i wykazy szczegółowe nie ukonczonych spraw spadkowych, konkursowych i sporów, wykazy których wyższe Sądy krajowe w każdej chwili wrazie uznanej potrzeby zażądać są uprawnione. — Komisya prawnicza nie widzi przeto potrzeby domagać się ustanowienia stałych Rewidentów dla wykonywania nadzoru nad Sądami powiatowemi i uważa to tem bardziej za rzecz niestosowną, ile że wyższe Sądy krajowe którym przedkładane bywają do rozpoznawania i rozstrzygania wszelkie Appelacye i rekursa stron pokrzywdzonych wyrokami lub uchwałami niższych Sądów mają dostateczną sposobność przekonania się o uzdolnienia Sędziów I. Instancyi — o sposobie, w jaki sędziowie powiatowi sprawy załatwiają, czy i jakich dopuszczają się nieprawidłowości — gdy przeciwnie stali Rewidenci gdyby takowych było trzech w kraju, nie mogliby nabyć dokładnych w tej mierze wiadomości, bo każdy z nich mając przeszło 50 Sądów powiatowych do rewizyi sobie przydzielanych nie mógłby częściej jak raz w roku odbywać rewizyi każdego sądu i rewizyi jednego sądu zaledwie kilka dni poświęcić co niewątpliwie niebyłoby wystarczającem, ażeby rewident w tak krótkiem czasi mógł dokładnie przykonać się o sposobie, w jaki załatwione bywają sprawy, niemniej o pilności i o uwolnieniu sędziów i urzędników sędziemu podwładnych i aby nabył o całym stanie Sądu przynajmniej takie wiadomości jakie obecnie mają c. k. Prezydenci trybunałów I. Instancyi i c. k. wyższe Sądy krajowe.

Zwłoka jakiej doznają sprawy sądowe w kraju naszym w toku będące — ma zupełnie inne przyczyny a jedną z najgłówniejszych jest ta, że do tej chwili obowiązuje jeszcze o postępowaniu sądowem wydana w roku 1796 ustawa, która przed laty 80 mogła odpowiadać ówczesnym stosunkom i potrzebom handlowym i przemysłowym, tudzież ilości i jakości spraw, teraźniejszych jednak potrzeb nie zaspakają i dzisiejszym stosunkom już nie odpowiada bo po wprowadzeniu w życie ustroju Państwa konstytucyjnego i zniesieniu stosunku poddańczego, obok dążności do podniesienia i rozwoju handlu i przemysłu, następstwem której powstały rozliczne banki i stowarzyszenia — wytworzyły się stosunki odmienne od dawniejszych — z resztą ustawa ta oparta na zasadzie piśmienności postępowania, która już sama przez się zbyt wiele czasu zabiera nie licuje z ową szybkością i ruchliwością, jaka się obecnie we wszystkich kierunkach naszego życia społecznego pojawia.

Potrzebę tę uznała już niejednokrotnie władza prawodawcza i usiłowała takowej uczynić zadość, poprawiając i uzupełniając dawną ustawę rozlicznymi dekretami, patentami i szczegółowemi ustawami, do których zaliczyć wypada ustawy o postępowaniu w sprawach sumarycznych — w sprawach wytaczanych na podstawie aktów notaryalnych,

dokumentów intabulowanych lub legalizowanych — w sprawach drobiazgowych, prowizoryalnych, dzierżawnych i wekslowych. Wszelako wszystkie te uzupełniające i dodatkowe ustawy nie zaspokoiły jeszcze wszystkich potrzeb, przeciwnie przez wprowadzenie tak rozlicznych rodzajów postępowań szczegółowych, wprowadzony został zamęt w tej gałęzi ustawodawstwa, który nie raz stronom szukającem sprawiedliwości, szkody wyrządza a c. k. Sądom utrudnia urzędowanie i spoczywa bez korzyści dla stron i kraju siły urzędników przy c. k. Sądach zatrudnionych.

Zmiana zasady w tej gałęzi ustawodawstwa jest konieczną i nagłą kiedy już Najjaśniejszy Monarcha zagajając w r. 1875 Radę państwa takową w swojej mowie tronowej zapowiedzieć raczył — i w rzeczy samej gdy tylko dotychczasową ustawę o postępowaniu sądowem zastąpi ustawa oparta na zasadzie jawności i postępowania ścisle ustnego — a rozdzielająca czynności dotychczas przez Sędziów wyłącznie sprawowane między tychże a obrońców stron — nie można powątpiewać, że uczyni się zadość niezbędnej potrzebie i przyspieszy się załatwienie spraw.

Dalszą niemniej ważną przyczyną zwłoki przy załatwieniu spraw sądowych jest niewątpliwie nawał pracy, którą sądy w kraju naszym są zarzucone a przy tem niedostateczna ilość urzędników do załatwienia onejże ustanowionych.

Dołączone zestawienie dat statystycznych odnoszących się do sądownictwa w krajach koronnych w Radzie Państwa reprezentowanych, na podstawie rocznika statystycznego na rok 1870 przez c. k. centralną statystyczną komisyę w roku 1872 wydanego i na podstawie budżetu Ministerstwa sprawiedliwości z roku 1874 sporządzone ·/. przekonuje (że w kraju naszym w przecięciu na okręg 142□ mil z ludnością 541801 — a przeciwnie w Czechach na okręg 58□ mil z ludnością 319.129 w Górnej-Austryi zaś na okręg 54□ mil z ludnością jedynie 181.894 przypada jeden Trybunał I. Instancyi — nie mniej że w Galicyi na okręg 8.3□ mil z ludnością 31.684 przypada w przecięciu jeden sąd powiatowy gdy przeciwnie w innych krajach koronnych z wyjątkiem Bukowiny i Dalmacyi a mianowicie w Czechach na 4.4□ mil z ludnością 24.314 w Szląsku na 3.9□ mil z ludnością 21.315 w Styryi na 6.3□ mil z ludnością 17.676 w Salzburgu na 6.5□ mil z ludnością 7570 a w Górnej Austryi na 5.1□ mil z ludnością 15.963 jeden Sąd powiatowy istnieje. — Prócz tego przekonuje ten wykaz ·/. że w Galicyi jeden Radzca lub Sędzia powiatowy załatwia sprawy 19.576 mieszkańców a jeden Sędzia egzaminowany sprawy ludności 14072 — gdy w innych krajach koronnych z wyjątkiem Bukowiny gdzie na 20.498 mieszkańców jeden Radca lub Sędzia powiatowy a egzaminowany jeden Sędzia 13.472 mieszkańców przypada — stosunek ten jest zbyt rażący bo w Austryi dolnej liczą na 12.063 mieszkańców jednego Radcę lub Sędziego powiaowego a na jednego Sędziego egzaminowanego 9.005 mieszkańców w Salzburgu zaś jednego Radcę lub Sędziego powiatowego na 5.823 a na jednego Sędziego egzaminowanego tylko 8.411 mieszkańców.

Skutkiem tego niesprawiedliwego i niestosownego obsadzenia posad urzędników przy c. k. Sadach w Galicyi jest to, że gdy u nas 672 Radców, Sędziów powiatowych Sekretarzy i Adjunktów sądowych załatwić musi w jednym roku 53.184 procesow i 36.748 ugod, łącznie przeto 89.932 spraw; przypada na każdego z nich do załatwienia w przecięciu 134 spraw gdy przeciwnie w Górnej Austryi załatwia 138 urzędników tej samej

rangi 6.022 procesów i 5.238 ugód czyli łącznie 11.260 spraw przeto każdy z nich w ciągu jednego roku jedynie 81 owychże.

Nie korzystniejsze stosunki zachodzą co do urzędników manipulacyjnych przy Sądach w Galicyi, kiedy tu 672 Radcom Trybunałów, Sędziom powiatowym, Sekretarzom i Adjunktom to jest urzędnikom konceptowym dodano jedynie 445 urzędników pomocniczych — w Morawie dodano 292 urzędnikom konceptowym 278 urzędników manipulacyjnych — w Czechach 884 urzędnikom konceptowym dodano 748 urzędników manipulacyjnych a w Salzburgu 77 urzędnikom konceptowym przydzielono 70 urzędników manipulacyjnych — i nie wątpliwie taki sam stosunek zachowano przy ustanowieniu woźnych i sług przy sądach w Galicyi, bo widzimy że jeden i ten sam woźny przy sądach powiatowych używanym bywa do utrzymywania porządku w kacelaryi, pilnowania więźniów i doręczania uchwał w miejscu, drugi zaś mając sobie polecone doręczenie uchwał tak własnego Sądu jako też i uchwał obcych sądów dla stron w tym obrębie sądowym zamieszkałych — odbywając milami podróże prawie rok cały przebywa za miejscem siedziby własnego Sądu — i nie raz bez własnej winy opóźnia nagłe i zwłoki niedozwalające doręczenia i powodyje zwłoki przy załatwianiu najważniejszych spraw głównie przy c. k. Sądach Obwodowych, i krajowych w toku zostających do których egzekucyjne sprzedanie dóbr nieruchomych i podziały ceny kupna za takowe uzyskanych zaliczyć należy.

Uwagi te i cyfry są wymownym dowodem, że sądy w kraju naszym w porównaniu z sądami w innych krajach koronnych Państwa Austryackiego tak co do urzędników konceptowych jako i pomocniczych, najniekorzystniej zostały uposażone — a to tem bardziej jest rażącem, gdy się uwzględni ze zaprowadzenie postępowania w sprawach drobiazgowych wywołało tysiące sporów, o których przedtem nie było mowy, bo załatwiano takowe ugodami przy pomocy Zwierzchności gminnych, gdy się nadto uwzględni że Sądom w innych krajach koronnych sprawy prowizoryalne o naruszenie posiadania są prawie nieznane lub bardzo nieliczne, w naszym zaś kraju zatrudniają przeważnie Sądy powiatowe i z powodu rozległości powiatów i złych dróg zmuszają Sędziów tracić zbyt wiele drogiego czasu w podróżach.

Ten stan rzeczy jest główną przyczyną, że sprawy w naszych Sądach zalegają, — a obawa, że jeszcze bardziej zalegać będą, co raz więcej się wzmaga, albowiem po zaprowadzeniu ksiąg hypotecznych dla gruntów włościańskich, przybędą Sądom nowe i mnogie czynności a w szczególności także rozliczne spory o własność lub posiadanie nieruchomości, — co też niewątpliwie Wysoki Sejm spowodowało na posiedzeniu 15. grudnia 1873 odbytem uchwalić, że przed utworzeniem Trybunałów I. Instancji w Galicji dla każdego z dawnych obwodów, niezbędnem jest pomnożenie etatu Sędziów przy istniejących Trybunałach — i że pożądanem jest najspieszniejsze wprowadzenie reformy postępowania sądowego w sprawach cywilnych, która uchwała jednak dotychczas nie odniosła skutku pożądanego.

Dla tego też komisya prawnicza zważywszy, że sprawy sądowe w naszym kraju zbyt powolnie bywają załatwiane — zważywszy, że główną tego przyczyną jest rozwlekłość postępowania sądowego i niedostateczna liczba urzędników jako też i sług sądowych, zważywszy, że nadzór nad c. k. Sądami dostatecznie unormowanym jest Cesarskim patentem z dnia 3. maja 1853 i ustawą z 11. maja 1868 L. 46. D. P. P. ustanowieniem zaś Rewidentów stałych dla c. k. Sądów nie zaradziłoby skutecznie potrzebie spiesznego załatwienia spraw sądowych — wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić.

Wzywa się c. k. Rząd by:

1. Wyjednał w drodze ustawodawczej nową ustawę o postępowaniu sądowem w sprawach cywilnych opartą na zasadzie jawności i postępowania ustnego;

2. pomnożył bez zwłoki etat urzędników przy c. k. Sądach w Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem tak konceptowych jak i manipulacyjnych — a oraz i sług sądowych.

Lwów, dnia 5. maja 1875.

Kabath,
przewodniczący.

Walery Waygart,
sprawozdawca.

Zestawienie liczb statystycznych

Zestawienie liczb statystycznych

odnoszących się do sądownictwa w krajach koronnych w Radzie Państwa reprezentowanych, na podstawie statystycznego rocznika na rok 1870. przez c. k. centralną statystyczną komisyę w r. 1872 wydanego i na podstawie budż. minist. spraw. wew. na r. 1874 przedłożonego.

Kraj koronny	Geograficzne mile □	Ludność w końcu roku 1869	Ilość trybunałów I. Instancyi	Jeden trybunał wypada na		Ilość powiatów sądowych	Jeden powiat sądowy wypada przeciętnie na		Liczba radców I. inst. i sędziów powiatow.	Sekretarzy i Adjunktów	Urzędników manipulacyjnych	Na radcę lub sędziego	Na egzaminowanego sędziego	W roku 1870		Ukończonych pertraktacyj spadkowych
				mil □	ludność		mil □	ludność				ludności		Ugód	Inrotul. procesów	
Austrya dolna	$360._{08}$	1,954.251	6	60	325.708	71	$5._{2}$	27.805	162	217	330	12.063	9.005	30.284	30.753	35.230
Austrya górna	$217._{90}$	731.579	4	54	181.894	46	$5._{1}$	15.903	66	72	117	11.084	10.160	5.238	6.022	12.568
Salzburg	$130._{15}$	151.410	1	130	151.410	20	$6._{5}$	7.570	26	18	34	5.823	8.411	1.030	1.302	3.324
Styrya	$407._{84}$	1,131.309	3	135	377.103	64	$6._{3}$	17.676	90	117	172	12.570	9.669	10.866	12.914	13.492
Karyntya	$188._{42}$	336.400	1	188	336.400	28	$6._{7}$	12.014	36	32	56	9.344	10.512	4.080	3.337	6.340
Kraina	$181._{42}$	463.273	2	90	231.636	30	$6._{0}$	16.442	42	52	79	11.033	4.909	11.308	7.446	6.910
Tryest, Gorycya, Gradyska i Istrya	$145._{10}$	582.079	4	38	145.514	29	$5._{0}$	20.071	52	69	83	11.193	8.435	8.173	9.908	7.183
Tyrol i Voralberg	$532._{68}$	887.907	5	107	175.781	72	$7._{3}$	12.332	97	104	152	9.153	8.537	19.606	9.164	12.570
Czechy	$943._{70}$	5,106.069	16	58	319.129	210	$4._{4}$	24.314	343	541	748	14.886	9.438	55.025	60.698	48.440
Morawia	$403._{77}$	1,997.897	6	67	332.982	76	$5._{3}$	26.288	120	172	278	16.649	11.615	21.950	20.847	22.116
Szląsk	$95._{50}$	511·581	2	46	255.790	24	$3._{9}$	21.315	37	40	70	13.826	12.789	5.236	4.642	6.041
Galicya	$1425._{78}$	5,418.016	10	142	541.801	171	$8._{3}$	31.684	287	385	445	19.576	14.072	36.748	53.184	47.899
Bukowina	$189._{83}$	511.964	1	189	511.964	15	$12._{3}$	34.130	25	38	44	20.498	13.472	2.613	5.393	2.495
Dalmacya	$232._{36}$	442.796	4	58	110.699	32	$7._{2}$	13.837	52	46	63	8.515	9.626	5.908	7.782	6.358
				przeciętnie			przeciętnie					przeciętnie				
Razem	$5452._{53}$	20,217.531	65	83	311.023	$88._{8}$	$6._{1}$	22.767	1.435	1.903	2.671	14.088	10.624	11.865	233.187	230.766